

السافر: عبدالقادر العیدروسی (م. ۱۰۳۷ ق.)، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۰۵ ق؛ نیل المنی بذیل بلوغ القری: جارالله محمد بن فهد المکی (م. ۹۵۴ ق.)، به کوشش الهیله، مکه، مؤسسه الفرقان، ۱۴۲۰ ق؛ هدیه العارفین: اسماعیل پاشا (م. ۱۳۳۹ ق.)، بیروت، دار احیاء التراث العربی.

اباذر جعفری

الاعلام بفضائل بیت الله الحرام:

کتابی در تاریخ محلی مکه، نوشته علی بن سلطان محمد قاری حنفی (م. ۱۰۱۴ ق.)

این اثر به فضیلت‌ها و تاریخ کعبه و مکه و مکان‌های آن می‌پردازد. علی بن سلطان محمد، محدث، فقیه و تاریخ‌نگار ایرانی زاده شهر هرات است. از این رو، به او نسبت «هروی» نیز داده‌اند. لقب «قاری» از آن رو است که وی استاد قرائت قرآن بوده است.^۱ او آموختن دانش را در هرات آغاز کرد و سپس به مکه رفت.^۲ تاریخ دقیق هجرت او به مکه دانسته نیست. از تاریخ وفات استادش، احمد بن محمد بن حجر هیثمی (م. ۹۷۴ ق.) در مکه و تاریخ وفات خود او در همین شهر به سال ۱۰۱۴ ق. برمی‌آید که

۱. خلاصه الاثر، ج ۳، ص ۱۸۵.

۲. المختصر، ص ۳۶۶؛ افاده الانام، ج ۲، ص ۲۱۳.

دست کم ۴۰ سال در مکه اقامت داشته است.^۳ برخی از دیگر استادان او از این قرارند: محمد بن ابی الحسن بکری (م. ۹۹۳ ق.)، عبدالله سندی عمری مکی (م. ۹۸۴ ق.) و قطب الدین نهروالی (م. ۹۹۰ ق.).^۴ شرح حال‌نگاران و کتابشناسان وثاقت و مقام علمی او را ستوده‌اند.^۵ مؤلفان شیعه در آثار خود به سخنان وی درباره جایگاه معصومان علیهم‌السلام استناد کرده و از او نام برده‌اند.^۶ مدفن او گورستان معلات مکه است.^۷

هروی نگاشته‌های بسیار در فقه، تفسیر، حدیث، لغت و تاریخ داشته^۸ که برخی از نوادگانش آن‌ها را بیش از ۳۰۰ عنوان دانسته‌اند.^۹ برخی محققان معاصر شمار آن‌ها را ۱۳۴ عنوان خوانده‌اند.^{۱۰} برخی از آثار او با حج و مکه ارتباط دارند و در موضوعاتی همچون فقه و اسرار حج نگاشته شده‌اند؛ مانند *المسلک المتوسط فی المنسک المتوسط* که

۳. التاريخ و المورخون، ص ۲۶۸.

۴. المختصر، ص ۳۶۶؛ التاريخ و المورخون، ص ۲۶۸.

۵. خلاصه الاثر، ج ۳، ص ۱۸۵؛ الاعلام، ج ۵، ص ۱۲؛ افاده الانام،

ج ۲، ص ۲۱۳.

۶. برای نمونه: النذیر، ج ۱، ص ۱۲۷؛ جامع احادیث الشیعه، ج ۱، ص ۴۷.

۷. المختصر، ص ۳۶۴.

۸. نک: هدیه العارفین، ج ۱، ص ۷۵۱-۷۵۲؛ معجم المؤلفین، ج ۷،

ص ۱۰۰؛ ایضاح المکنون، ج ۱، ص ۲۱، ۹۰، ۹۳، ۲۰۹، ۲۹۴،

۲۹۸، ۵۴۱، ۵۶۹، ۵۷۸؛ ج ۲، ص ۲۱، ۵۵، ۶۶۱.

۹. المختصر، ص ۳۶۸.

۱۰. التاريخ و المورخون، ص ۲۶۸.

که به سال ۱۱۷۶ ق. در ۴۰ برگ کتابت گشته، به شماره ۴۰۶۳ در کتابخانه برلین نگهداری می‌شود.^۴

◀ منابع

الاعلام: الزرکلی (م. ۱۳۹۶ ق.)، بیروت، دار العلم للملایین، ۱۹۹۷ م؛ افادة الانام: عبدالله بن محمد الغازی (م. ۱۳۶۵ ق.)، به کوشش ابن دهیثم، مکه، مکتبه الاسدی، ۴۳۰ ق؛ ایضاح المکنون: اسماعیل پاشا البغدادی (م. ۱۳۳۹ ق.)، بیروت، دار احیاء التراث العربی؛ التاریخ و المورخون: محمد الحبیب الهیله، مکه، مؤسسه الفرقان، ۱۹۹۴ م؛ جامع احادیث الشیعه: اسماعیل معزی ملایری، قم، الصحف، ۱۴۱۳ ق؛ خلاصة الاثر: محمد امین المحبب (م. ۱۱۱۱ ق.)، بیروت، دار صادر؛ الغدیر: الامینی (م. ۱۳۹۰ ق.)، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۶۶ ش؛ المختصر من کتاب نشر النور و الزهر: عبدالله مرداد ابوالخیر (م. ۱۳۴۳ ق.)، به کوشش العامردی، جده، عالم المعرفه، ۱۴۰۶ ق؛ معجم المؤلفین: عمر کخاله، بیروت، دار احیاء التراث العربی - مکتبه المثنی؛ معجم ما ألف عن مکه: عبدالعزیز السنیدی، ریاض، مکتبه الملك فهد، ۱۴۲۰ ق؛ هدیة العارفین: اسماعیل پاشا (م. ۱۳۳۹ ق.)، بیروت، دار احیاء التراث العربی.

ابراهیم احمدیان

حسین بن عبدالغنی شرحی به نام ارشاد الساری الی مناسک الملا علی القاری بر آن نوشته و اکنون از منابع معتبر حنفی در مناسک حج به شمار می‌رود؛ نیز: بیان فعل الخیر اذا دخل مکه من حج عن الغیر در فقه حج^۱ و کتاب انوار الحجج فی اسرار الحج در رموز حج.^۲

الاعلام لقضائل بیت الله الحرام تنها اثر تاریخی از علی بن سلطان درباره مکه و کعبه است که در شمار آثار او یاد کرده‌اند. البته بسیاری از کتاب‌شناسان نام آن را در میان آثار او نیاورده‌اند. گویا محققان در سده اخیر به نسخه‌های خطی آن دست یافته‌اند.^۳ نویسنده در این کتاب چهل برگی به موضوعاتی از قبیل مکه، فضیلت‌ها و تاریخ کعبه و هر چه به این مکان مقدس ارتباط دارد، مانند حجر الاسود، ملتمز، رکن یمانی، مقام ابراهیم، محصب و منا، فضیلت اقامت در مکه، و مرگ پس از حج و عمره پرداخته است. این کتاب چند در شمار کتاب‌های فضائل جای دارد؛ اما ذیل هر یک از موضوعات آن، آگاهی‌های مفید تاریخی نیز آمده است.

این اثر هنوز چاپ نشده و نسخه خطی آن

۱. هدیة العارفین، ج ۱، ص ۷۵۱-۷۵۳.

۲. ایضاح المکنون، ج ۱، ص ۱۴۳؛ هدیة العارفین، ج ۱، ص ۷۵۱-۷۵۳.

۳. نک: هدیة العارفین، ج ۱، ص ۷۵۱؛ التاریخ و المورخون،

ص ۲۷۹.

۴. معجم ما الف عن مکه، ص ۷۳.